

תרבותי וחברתי המעצב וממשמע אותו, ומאפשר - אך גם מגביל - את תנועתו.

במיצב *תנועה בין קווים שבורים* מציעה הילה בן ארי התבוננות מחודשת בעבודותיה של אורן מבעד לפרקטיקה האמנותית שהיא מגבשת בעבודותיה מן השנים האחרונות. בן ארי, ילידת קיבוץ יגור, עוסקת בעבודותיה בנוכחות הגוף הנשי בתוך המרחב הקולקטיבי באמצעות מחקר חזותי, הבוחן שאלות של משמעת והתנגדות ביחסים בין הגוף הנשי לבין המרחב המבנה אותו ונבנה באמצעותו. בן ארי מייצרת דימויים בסוגי מדיה שונים הפועלים בין תנועה לקיפאון ומעמידים את הגוף (הנשי, לרוב) במנחים פיזיים שעל קצה גבול היכולת. תנוחות אלו תובעות מן הגוף מאמץ עילאי תמידי, גמישות, הכלה, סיבולת ואיזון, גם אם תוך הכאבה והטלת מום עצמית. בעבודות הווידאו, השימוש בלופ לוכד את הגוף בקֶשך אינסופי של החזקת התנועה, חושף את חומרת המאמץ ובתוך כך מגלם שניות של ציות והתרסה, וירטואוזיות ועינוי.

מיצב הווידאו מפגיש אלמנטים שונים מהיצירה של אורן ובן ארי. הוא מורכב ממספר הקרנות הפוזרות בחלל, שמוקרנות בחלקן על גבי ניירות האחוזים בקונסטרוקציות מתכת. בהקרנות מופיעים רקדנים (טליה בק, תומר גולן, מורן זילברברג), המחזיקים תנוחות שבודדו מתוך כוריאוגרפיות שונות של אורן או שנוצרו בהשראתן. גופי הרקדנים, המוקרנים כמעט בגודל טבעי, נתמכים על ידי הקונסטרוקציות ונטמעים בשבריריותו הדוֹ ממדיית של הנייר.

כשם שאורן עבדה עם מוזיקאים בני זמנה, ובחנה מקרוב יחסי סאונד־תנועה לא רק כפסקול אלא גם כנוכחות בימתית, כך גם בן ארי שיתפה פעולה בפרויקט זה עם המלחינים יוני ניב ואלכס נס. הם יצרו קומפוזיציה שמהדהדת את התנועה הכמעט־סטאטית במרחב ופועלת על עיקרון של צליל בודד, עצירה ורעד. דמותה של הפסנתרנית שירה לגמן, המבצעת את היצירה, נשזרת ברצף ההקרנות.

מכלול התנוחות והצלילים רוקם כוריאוגרפיה מרחבית חדשה, שמתיכה יחדיו קומפוזיציה אמנותית חזותית, המיועדת למרחב המוזיאלי, עם כוריאוגרפיה תנועתית בימתית, כמו גם את תנאי הצפייה השונים בהן. תנועתו של הצופה בחלל לוכדת את שברי התנועה הדקים של הרקדנים, והופכת לרכיב נוסף במערך השלם, המשפיע עליו וממשמע אותו.

טל יחס היא אוצרת המתמקדת בתחומי האמנות החזותית והמחול. בתפקידיה האחרונים שימשה כמנהלת אמנותית שותפה של פסטיבל המחול "אינטמ־דאנס" (2015 ו-2016), וכאוצרת ראשית של "רשמים v - הביאנלה החמישית לרישום בישראל" (2013). פרויקטים נוספים שאצרה כוללים, בין היתר, את סדרת התערוכות "אדרנלין" במוזיאון חיפה לאמנות (2005-2009) ואוצרות משותפת של פסטיבל הווידאידאנס ("Vdance 2006-2007"). בעלת תואר ראשון בחוג לקולנוע ולטלוויזיה ותואר שני בתוכנית הבינתחומית באמנות, שניהם מאוניברסיטת תל־אביב.

Steve Cohen, Put your heart under your feet...and walk, photo: Pierre Planchenau

טיב כהן, Put your heart under your feet...and walk, צילום: פייר פלנשנו

פסטיבל מונפלייה 2016/2017

אורה ברפמן

במהדורה השלושים ושבע של פסטיבל מונפלייה היה מעניין, כתמיד, בזכות ההזדמנות לראות נקודת מבט של אדם מעורב ובקיא, כמו ז'אן-פול מונטנארי (Jean-Paul Montanari), מנהלו האומנותי במשך שנים רבות. שילוב בין האג'נדה האישית שלו, שמשלבת בין הפוליטיקה ופרקטיקות חברתיות של המחול, שהוא מעוניין להדגיש ולקדם, לבין האמצעים העומדים לרשותו, והגיבוי הפוליטי שהוא מקבל, מאפשרים לו ליצור פסטיבל שיחד אותו במידה מסוימת מפסטיבלים נוספים במדינה, ובמיוחד בסביבתו בדרום צרפת, ויש רבים כאלה חוץ מהפסטיבלים במרסיי, בקאן, באוזס או באביניון, אם למנות בודדים. אין זה אומר שהפסטיבל במונפלייה הוא הגדול או החשוב או המקורי ביותר שיש דווקא, אלא מספק בעקביות מפת רוחב בעלת הקשרים תרבותיים רחבים במיוחד, עם דגש על זרמים מתהווים, כשיש כאלה.

יש תקופות בהן נראה בפסטיבל הפתעות שדורשות בדיקה מחודשת של הגדרות גבול, ויש כאלה להקות קטנות מחול או פרפורמנס המובילות מסלול אישי וייחודי, ומותירות בדרכן חוויה שמשאירה סימן לאורך זמן. אני לא בטוחה שתיאור אידיאלי כזה התקיים השנה, במשך שבעה ימים בהם צפיתי בכל המופעים. אולי משום שהכוריאוגרפית, שזכתה כאן לכבוד מלכים (וזוכה בעולם, כולל בפסטיבל ישראל), הייתה לוסינדה צ'ילדס (Lucinda Childs), שראינו את עבודתה *Dance* בפסטיבל ישראל האחרון בביצוע להקתה, וזו עבודה שאינה משקפת את ההווה.

במונפלייה, צ'ילדס העלתה את היצירה בביצועם של רקדני בלט האופרה של ליון. הביצוע היה נפלא. לאחר המופע, צ'ילדס אמרה לי, "היית צריכה

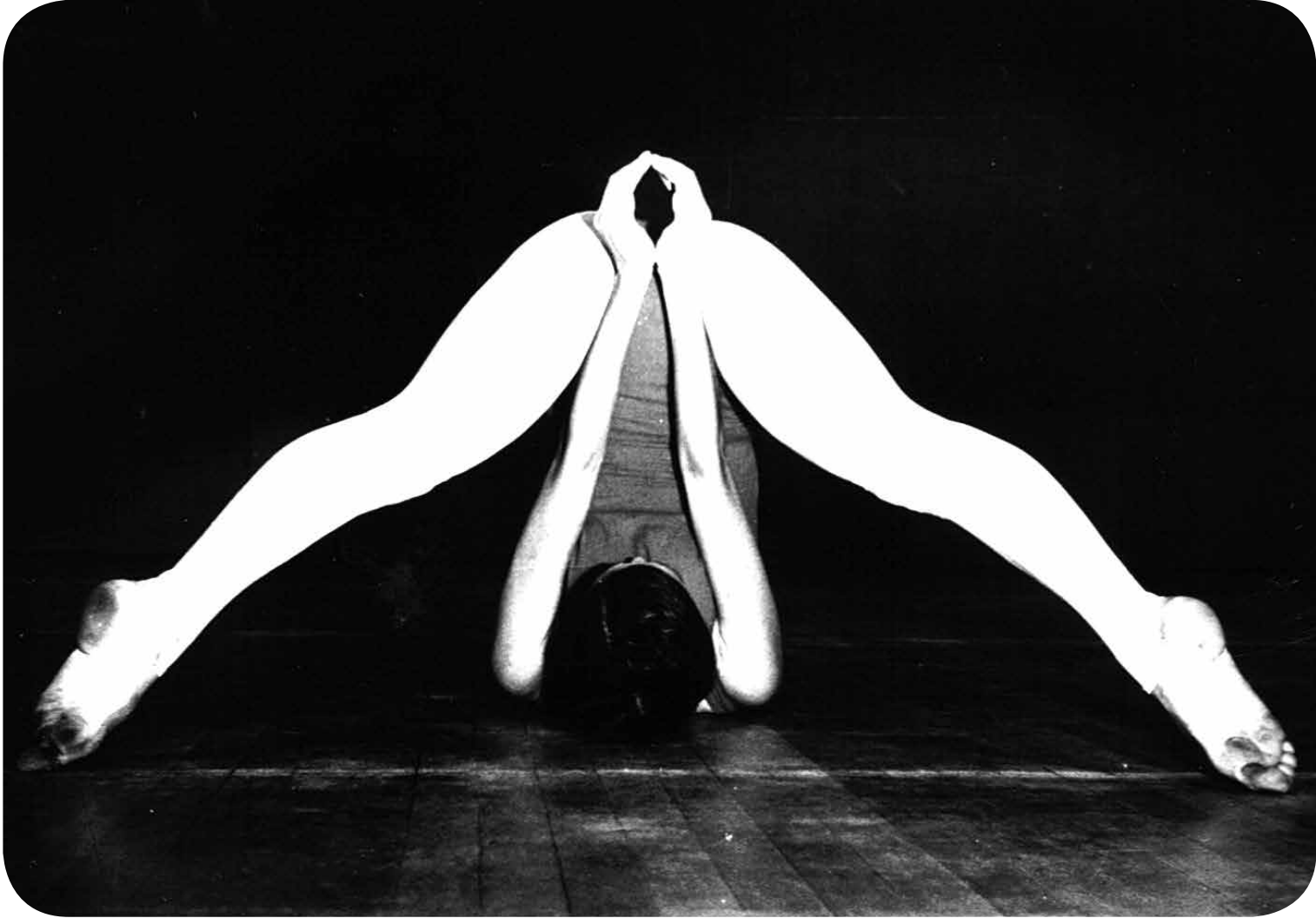
לראות את הלהקה שלי בירושלים. בכלל, הביקור כולו הותיר בי רושם עמוק, יופייה של העיר, הביקור בכותל...", אבל יש לומר שהעבודה 'דאנס' היא "שריד קדוש", אם לצטט את לסקארידאס, אולי אבן דרך בצומת המרכזית ביותר של ההיסטוריה במחול של המאה העשרים.

אפרופו צ'ילדס; לא רחוק ממונפלייה, במוזיאון העיר נים (Nimes), נפתחה תערוכה מעניינת, A Different way to Move - Minimalism. New-York 1960-1980, שמציעה מבט על אומנות ויזואלית מינימליסטית במקביל להתרחשויות במחול העכשווי האמריקאי הפוסט מודרניסטי מעידן פוסט־ג'קסון, וליתר דיוק בתת־הזרם המינימליסטי של המחול. לנציגי כנסיית ג'דסון היה ייצוג מרכזי בו.

לצד להקתה של צ'ילדס הופיעו עוד כמה להקות גדולות, ובהן להקה של פורצת הגבולות מקנדה, מארי שווינא (Marie Chouinard), להקתו של אנז'לן פרל'ז'וקאז' (Anjelin Preljocaj), להקת האופרה של ליון (Opéra Ballet of Lyon), National Ballet Dutch. השאר היו להקות בינוניות וקטנות יותר וכן להקות פרויקטליות.

הישראלים

מטבע הדברים, מעניין אותנו לראות את עצמנו, נדגיש שהשנה הייתה חשיפה גדולה מאוד ליוצר הישראלי עמנואל גת, שכבר כעשור חי בדרום צרפת. מסיבות לא ברורות דיין, גת כמעט לא קיבל הזדמנות להופיע בארץ. אך הוא מצליח מאוד בצרפת, וזה עתה יצאה בפריז הודעה על מינויו ככוריאוגרף אורח בתיאטרון שאינו, אך אני לא מוצאת את שמו בתוכניות של פסטיבל ישראל, בסוזן דלל, או באופרה.

Meditation on a broken line (1977) by Heda Oren, photo: Reuven Eshel

הרהור בקווים שבורים (1977) מאת הדה אורן, רקדנית: רות אשל, צילום: ראובן אשל

עמנואל גת, עשר עבודות לז'אן-פול, צילום: ג'ולי אגאט

השנה היה נדמה לי שהוא נמצא בכל מקום. הוא הוזמן לעשות פרויקט חוצות מרתק שבמסגרתו יצר חמישה דואטים עם עשרת חברי הלהקה, אשר הוצגו במקומות ציבוריים נבחרים, כשכל אחד מהם התייחס לנתוני המקום הייחודיים לו. המקום מכתוב אופי מסוים לכל דואט ועל פי המוני הצופים, שהתאספו בכיכר, נראה שיש ביקוש רב לפרויקט. אגב, יפעת גת, אשתו של עמנואל, שהיא אמנית בזכות עצמה, צבעה וציירה על גופם את הרקדנים.

הפרויקט הגדול והיוקרתי במיוחד, בו זכה גת, היה העלאת יצירה לעשרים רקדנים, עשרה חברי להקתו ועשרה רקדנים נבחרים של בלט ליון. העבודה בנויה מעשרה פרקים, ושמה בפשטות ישירה *Tenworks for Jean-Paul*. זהו הומאז' של גת לז'אן־פול, מנהלו של הפסטיבל וידיד תומך לגת מאז שהשתקע בצרפת עם משפחתו.

המסגרת השנייה הייתה שאפתנית מאוד, וחברו בה עשרת רקדניו של גת לבלט האופרה של ליון שביצעו עבודה מיוחדת במינה, המורכבת מעשרה ריקודים שונים, שזורים זה בזה, בכל אחד הרכב שונה של רקדנים ובעל מוזיקה מובחנת משלו. אגב, עמנואל גת חיבר בעצמו את המוזיקה לאחד הפרקים, ואילו בתו נינה ניגנה בפסנתר טוקטה של באך.

לא בכל רגע נתון אפשר היה להבחין איזה רקדן שייך לאיזו להקה משתי המשתתפות, אבל אף שכולם מרשימים, ניכר היה הבדל בין שתי הקבוצות, בעיקר בעקבות נטיות סגנוניות, כמו מתיחת בהונות אצל הבנים בלהקת בלט ליון. מעבר לכך, במגוון העצום של צירופי תנועה, שנראה לי כי חלקם נוצר על ידי הרקדן או רקדנית בתהליך המשותף עם רקדניו של גת תוך כדי ההכנה למחול, צירופים שלחלקם ניחוח ישראלי מענג.

העבודה עשירה במיוחד ומגוונת מכל הבחינות, בכל אחד מהקטעים היו הפתעות והרגשה שהמשתתפים מתענגים על ביצוע החומרים. במיוחד הרשימו אותי הדואטים של ראוול סרגו נונז וקוילין נייט, שרקדו לטוקטה של באך, וכן פנסן קים ושרה ווילהלמסון על רקע מוזיקה של גת.

בעבודה זו רואים היטב את התפיסה האומנותית של גת, את ניסיונו לשמור על הומאניות ואפילו צניעות, תוך העמקה פנימית, בלי לוותר על התאוה למחול, לתנועה, לגוף. גת תמיד קופץ כשבן שיח שולף את הביטוי 'מחול אבסטרקטי' בניסיון לתאר את עבודתו. כל מה שקשור לגוף היחיד לא יכול להיות מופשט, האדם אינו חפץ, יש לו תחושות ורגשות בכל רגע נתון, וזה בא לידי ביטוי ולו באופן מועזן ביותר, הוא אמר בריאיון לפני כמה שנים.

בתרגום חופשי מהתוכנייה: המחול הזה חוגג את הרקדן, את ייחודו, את הווירטואוזיות שלו, את מעורבותו, את חוסר הפחד שלו, את האחריות ואת האנושיות שלו. *בעשר עבודות* נעשה ניסיון להגיב על התמורות המתרחשות בזמן והשינוי באופן המופק מהמחול, והאומנות בכלל. זה ניסיון לערער על הגבולות והיררכיות ולחפש מודלים חדשים של הכלה ותמיכה.

לצערי, לא יכולתי לצפות בעבודה החדשה של שרון אייל וגיא בכר *Love Chapter 2*. העבודה נקבעה לימי סיום הפסטיבל, לאחר שסיימתי את הביקור. לשרון אייל יש קהל בכל מקום ומוניטין מצוין, והיא זוכה להצלחה ולביקוש.

אכזבות והפתעות

אחת האכזבות הגדולות הייתה העבודה של מארי שווינאר, *Soft Virtuosity, Still Humid... On the Edge*, שם מעורפל משהו. אבל כנראה שהדבר לא היה מתוכנן, הוא הולם את העבודה שהיה חסר בה לא מעט משמעות והקשרים. זה התחיל עם רקדן אחד, אחר כך שניים ואז יותר. כל אחד אימץ לעצמו מרכיבי תנועה ספציפיים, כגון צלילות, עוויות פנים, עמידות ונשיאות גוף, המדמות בעלי מום פיזי וקוגניטיבי. כך הם חוצים את הבמה מכאן לשם ולהפך, מתנהלים בעולם מנוכר משלהם.

חיכיתי לרגע בו יבוא מהלך שיסביר מה הרעיון, חוץ מזה שכל אותם חולים, נכים ומוגבלים במירכאות כפולות ומכופלות מוסיפים שלל תנועות

לא שגרתיות לאוצר הלקסיקון של שווינאר. הייתכן שהכוריאוגרפים עושים מהלך ניצול גס של אוכלוסיות מוחלשות ומנוודות, כדי להפיק מהם דבר מה? יותר מאוחר באותו ערב הרקדנים המצוינים שלה רקדו מצוין, אבל למי זה אכפת? שווינאר עשתה מעשה בלב גס. זה הזכיר לי שבמאה שעברה, כשזמרים ושחקנים לבנים גילמו תפקידי שחורים, ולשם כך כיסו את פניהם במשחת נעליים שחורה, כבר באותו זמן הדבר נחשב פוגעני, מבזה ומנכס מאפיינים לא לו. לימים נתנו לאקט שם: לא 'פוליטיקלי קורקט'. גרוע מכך, שווינאר לא הובילה את ההחלטה הנלווה לשום מקום. כאן לא מדובר בקבלת ה'אחר', אלא בהגחכתו ובניצולו.

מובן שהיו עוד כמה עבודות לא מוצלחות, שתיים או שלוש לא היו מספיק בשלות, אחת חובבנית ממש ברמת התודעה, אחרת נתלתה על אילן אינטלקטואלי גבוה, שלא הועיל לה, והאחרונה, שהתאמצה להיות מעניינת ונועזת, הייתה גיבוב של חומרים שלא עברו עיבוד והבהרת מטרה.

קרה גם ההפך. מופעים שהפתיעו, עוררו את הדמיון ואת החושים, את המחשבה ואת ההתפעלות במובנים שונים. האחת היא *Bacchabtes* של יוצרת מעניינת שמוצאה מקייפ ורדה, מרלן מונטרו פריטאס (Marlene Montero Frietas). פריטאס השתלמה ב־p.a.r.t.s בבריסל ובמרזו במסגרת גולבנקיאן. זה כמה עונות היא נחשבת כיוצרת מסקרנת ויוצאת דופן בעלת דמיון פראי וסגנון ייחודי ומפתיע. הדמיון שלה מביא אותה למקומות מטורפים מחוץ למציאות, במובנים רבים יש בה מרכיבי סוריאליזם אנכרוניסטי אך רענן, מעין פרודיה על עולם עתידיני, מעט נלעג. היא עצמה כולה יורה רותחת מבפנים, גם כשהיא יושבת במסיבת עיתונאים. מצד שני, בדיבור המדוד, השקול שלה, יש כובד ראש המלווה בחיוך רחב וזורח. מייד רואים שהיא לא כמו כולם ויש בה אנרגיות ייחודיות.

הערב שלה, *Bacchantes*, מתחיל עם חמישה נגני כלי נשיפה בשולי הבמה, שחולקה לכמה מפלסים. על הבמה

חפצים משונים, כמו מיקרופונים, שהם בעצם עמודי תווים אבל הרבה יותר מזה. על הבמה דמות בלי עיניים ופה, אזעקה נשמעת, אנשים הולכים כמו אוטומטים ונוקשים במקלות ולקפופניה מצטרפות דמויות נשיות שראשן קירח, מוארך ועטוף כיסוי מזהב. כל תנועה מסוגנת, מתוזמרת עם עוד מרכיבים על הבמה. יש מכונות כתיבה שמופעלות ונשמעות כאילו הן קיימות, יש זמר נפלא עם קול עמוק, שגם תפקידו עובר תהפוכות. אביזרים באים והולכים, לכל חפץ יש כמה מטרות סותרות, לכל משתתף יש כמה וכמה תפקידים. כל תנועה ותזוזה מתוזמרת כדי שישמר סנכרון ותזמון בין המרכיבים בתהליך השינוי. המהומה המתוקתקת הזו דורשת טונות של אנרגיה מהמשתתפים המופלאים, ולא מעט גם מהצופה בחזיון המוטרף, היפהפה, האסתטי בדרך כוללנית משלו.

ערב מפתיע, אבל אחר, התקיים באמפי של ה'אגורה', ובו עלו על הבמה שני רקדני פלמנקו. כוכב העבר - אנטוניו קנאלס (Antonio Canales) ולידו כוכב ההווה - רפאל קמפאיוו (Rafael Campallo). האחד, היה כוכב בעבר והיום, אם כי הוא רק בן 56 הוא נראה כמו חורבה; שמן, כבד גוף, בקושי מזיז רגל, אבל זו הייתה חוויה נדירה לראות אותו שולף ממעקי נפשו את התשוקה הישנה, את התאוה למחול, את הכעס על חוסר האונים, את המבט של מי שמזהה את המציאות ומביט לה בעיניים. בכלל לראות את התרגול הגאה, מי שפעם לא הותיר חלל ריק על הבמה לידו, מחלק את הבמה עם רפאלו דקיק הגוף, שמגיע עד החזה שלו. לא קל לראות אותו מביט בביצועיו של הצעיר החצוף, שמפליא לתקתק את כל המקצבים

בקצב של מכונת ירי, אבל הקהל לא הניח לקנאלס. בגלל התשוקה המתפרצת, הכריזמה שעוטפת אותו, שגם ככה הוא כוכב. מדהים כפי שזה נשמע.

הפרפורמר, שאי אפשר היה להתעלם ממנו ומשך אליו הרבה עניין ולא מעט רתיעה, היה בחור בן 53 בשם סטיבן כהן (Steven Cohen), יליד דרום אפריקה שגדל ב"משפחה לבנה פריבילגית ממעמד הביניים, משפחה יהודית דתית". למוחרת המופע הוא אמר לי בשיחת טלפון שהוא קיעקע על סוליות כך רגלו את שם המופע *Put your heart under your feet...and walk/ for Elu* הוא דיבר על המגבלות בסביבתו כנער הומוסקסואל. לימים עבר לצרפת, בה הוא מתגורר היום. בשנה שעברה נפטר אלו (Elu), בן זוגו זה עשרים שנה, שהיה רקדן, והוא עדיין באבל. הם התחילו את העבודה ביחד, וכשאלו נפטר הוא ביצע שינויים והתאמות חדשות.

העבודה שלו מלאה בפרובוקציות, בגנדרנות אקסביציוניסטית, בפדנטיות לגבי כל עשרות פרטי הסט, הלבוש, האיפור והאביזרים, שהוא מייצר את כולם בכישרון רב. התמונה הראשונה שאנו רואים היא כשסטיבן מהדס על נעלי פלטפורמה מעור נחש ועקבים בגובה של בית, כשהוא מטייל ברחוב ובגן במחוך וישבן חשוף, פניו מאופרים לתפארת ובמצחו בין הנצצים והפרפרים יש מגן דוד.

Bacchantes מאת מרלן מונטרו פריטאס, צילום: פיליפ פריירה
 Bacchantes by Marlene Monteiro Freitas, photo: Filipe Ferreira

אפ על מראות קשים לצפייה וזה לא פשוט. עם זאת, פניו לא מביעים תיעוב או היסוס, אלא תום והארה, כאילו מלאך רחום משמיים טובל באגן.

בתמונה האחרונה הוא מדליק נרות בנברשות עומדות ופמוטים מסוגים וגדלים שונים. הוא מברך בעברית באמצעות הנרות את ברכת השבת, שלמיטב ידיעתי רק נשות הבית מבצעות. אחר כל אלה הוא מברך על היין ושוותה, וכשמגיע לברכת 'המוציא לחם' פותח תיבה, לוקח כף כסף וממלא אותה באפר של בן זוגו, שגופתו עלתה באש. הוא בולע את התכולה ורואים שקשה לו מאוד, עיניו דומעות ופניו מביעות עצב אין סופי. לא נראה לי שאי פעם נערך על הבמה טקס אשכבה ואזכרה כה עמוק, כנה, נוגע ללב ומלא עצב. לדבריו, לאחר הסיור הנוכחי של העבודה, למרות הביקוש לסיבוב המופעים המחכה לו, הוא כנראה יפרוש וימשיך לעסוק באומנות פלסטית, כמו בעבר.

אורה ברפמן עיתונאית ומבקרת מחול. החל מ־1982 הייתה מבקרת המחול של העיתונים *כלב*, *הארץ* ו*דבר*. בעשרים השנה האחרונות היא מבקרת המחול של *ג'רוזלם פוסט* וכותבת בקביעות לירחון המחול *Tanz*, שיוצא לאור בברלין. יצרה וביימה את הסרט הדוקומנטרי *ברגליים יחפות* (1993), שזכה בפרס הבימוי בתחרות בינלאומית, על עבודתה של שרה לוי-תנאי. יו"ר ועדת רפרטואר מחול של סל תרבות ארצי בשנים 2000–2013. מייסדת ועורכת של האתר "ריקוד דיבור" זה עשור.